
Niemand is 'immuun' voor Covid-19: het treft ons allemaal!

Als ik dit stuk schrijf is het 14 april 2020. Vandaag gaat de nieuwe editie van *ild care today* naar de drukker. De wereld staat op zijn kop. Niets is meer van zelfsprekend. Isolatie, afstand houden, kwetsbare familie en vrienden niet meer bezoeken, voorzichtig met contacten en blijf zoveel mogelijk thuis! Dat is het advies. Dat is niet zo eenvoudig. Iedereen wordt in meer of mindere mate getroffen door Covid-19. Het dodenaantal stijgt nog iedere dag en is waarschijnlijk veel hoger aangezien niet alle overleden ouderen zijn getest.

DOOR PROF. DR. MARJOLEIN DRENT

Liever had ik dit stuk niet hoeven schrijven. Maar ik vind het ongepast om in *ild care today* geen aandacht te besteden aan de moeilijke, onwettelijk periode die de wereld nu doormaakt. De ZZP-ers en bedrijven die geen werk meer hebben gaan of dreigen failliet te gaan. Kinderen moeten nu ineens thuis hun lessen volgen en het eindexamen gaat niet door. Voor kleine kinderen is de berenactie gestart. Iedereen is gevraagd beren voor het raam te zetten, zodat kleine kinderen die samen met hun ouders kunnen tellen tijdens een wandeling. Supermarkten zijn nu ineens de spil van onze maatschappij. Het is nu continue Kerst of Pasen voor hen. Nederland hamstert massaal. Hulpverleners en andere mensen met vitale beroepen lukt het niet om na hun werk nog boodschappen te doen. Zij vinden lege vakken. De medewerkers van de supermarkten doen hun stinkende best om alles zo snel mogelijk weer aan te vullen. Toch zou het

wellicht een idee zijn dat het supermarktbezoek wat beter gereguleerd en georganiseerd zou kunnen worden. Aantal vaste tijden dat bepaalde wijken (postcodes) boodschappen kunnen doen, stoppen met reclames en de prijzen voorlopig laag houden en niet onderling concurreren om wisselend supermarktbezoek zoveel mogelijk te voorkomen. Ook zou het fijn zijn dat de werkers in vitale beroepen een boodschappenlijst kunnen doorgeven aan de supermarkt en dat het pakket voor ze klaar staat als ze uit het werk komen. Allemaal goedbedoelde adviezen, er zijn er velen, iedereen komt met creatieve ideeën en dat is positief!

De herdenking van 75 jaar bevrijding is niet door gegaan, althans niet zoals gepland. Ook konden we 75 jaar bevrijding niet massaal vieren. Nog maar weinigen die de oorlog hebben meegemaakt leven nu nog. Hen had ik gegund dat ze zo'n oorlogssituatie nooit meer zouden hoeven meemaken. Daar heb ik het vaak met mijn moeder over. Ze is nu 89 jaar. Vaak zei ik tegen haar: wat ben ik blij dat wij nooit een oorlog hebben hoeven mee te maken. Maar

wat er nu gebeurt lijkt er op. Mijn moeder is bang, gelukkig kan ze zich nog prima zelf redden, maar ze komt de deur niet meer uit. En ze is angstig als ze de beelden van de ziekenhuizen ziet, eerst in Italië naar nu ook in Nederland. Het komt nu wel heel dicht bij. Ze realiseert zich ook dat als ze ziek wordt zij niet in aanmerking komt voor een IC-plek. Dat vindt ook zij moeilijk. Ze hecht namelijk nog zo aan het leven. Dat is niet gebonden aan leeftijd! Ik realiseer me dat dat voor heel veel ouderen geldt en dat zij allen heel angstig zijn in deze tijd. Gelukkig zijn er ook allerlei initiatieven gestart om die eenzaamheid zoveel mogelijk te verlichten.

Iedereen realiseert zich nu wat een groot goed gezondheid is. Werden eerder zieke mensen niet altijd begrepen, nu slaat de angst iedereen om het hart in meer of mindere mate. Niemand is 'immuun' voor de gevolgen van Covid-19. Wat zijn de gevolgen voor de zorg? Reguliere controles gaan niet door, operaties zijn afgezegd. Net zoals de straten zijn SEH's ongewoon 'leeg'. Artsen en verpleegkundigen staan enorm onder druk, dag in dag uit. Er is geen tijd voor ontspanning en bijkomen. De ervaringen worden met ons gedeeld en die zijn vaak hartverscheurend. De verhalen van moeilijke keuzes 'wel of niet naar de IC en aan de beademing'. Wat ook zo schrijnend is dat mensen geen afscheid kunnen nemen van hun dierbaren. Dit is bijna niet voor te stellen wat dat met mensen doet. Terwijl ik naar een verhaal van een IC arts bij ons in het St. Antonius luisterde, waarin hij vertelde hoe zij deze pijn proberen te verlichten (ze hangen ondermeer foto's van de patiënten met hun gezin of dierbaren op) moest ik denken aan een gebeurtenis tijdens mijn opleiding tot longarts.

Op dat moment deed ik de IC-stage. Ik begeleidde al een tijd een vrouw van in de 50, die kortgeleden te horen had gekregen dat ze longkanker had. De enige optie op herstel leek een operatie. Tijdens de operatie bleek dat de tumor

toch groter was dan verwacht en er was een pneumectomie nodig (haar rechter long werd in zijn geheel verwijderd). Vol goede moed is zij het operatietraject ingegaan. Haar man steunde haar en ze waren een heel hecht team. Na de operatie kwam ze, zoals gebruikelijk, op de IC. De verwachting was dat ze daar een paar dagen zou moeten blijven. Maar dat pakte anders uit. Ze bleef in coma en het lukte niet om haar wakker te krijgen. Dagelijks voerde ik gesprekken met haar echtgenoot. Die vertelde dat het geloof een hele belangrijke rol in hun leven speelde. Ook sprak hij steeds weer uit dat hij er vertrouwen in had dat het uiteindelijk goed zou komen. Als hij aan haar bed zat dan hield hij haar hand vast en sprak altijd met haar. Hij gaf aan dat ze vooral moest vechten en volhouden, maar ook dat het wel goed zou komen. Ook vertelde hij dat ze al een groot deel van haar leven een heel hecht vriendinnenclubje had. Deze vriendinnen hielden veel van elkaar en deelden alles samen.

Ook voerde ik dagelijks overleg met de IC-artsen. Na twee weken werd al gesproken over stoppen met de beademing. Toen ik dat met de echtgenoot besprak zag ik tranen in zijn ogen. Hij worstelde met zijn geweten. Zijn geloof en gevoel waren met elkaar in gevecht. Uiteindelijk was het om medische redenen ook niet meer verantwoord de behandeling voort te zetten. Afsproken werd dat ik dat met haar echtgenoot zou bespreken aangezien ik hem het beste kende. Terwijl ik dat met hem aan het bespreken was gaf hij met heel veel moeite emotioneel aan dat het goed zou zijn, maar dat hij dan wel de dominee erbij wilde hebben en de vier vriendinnen. Dat leek mij een alleszins redelijke voorwaarde. Toen schrok ik enorm. Een anesthesist riep me even op de gang en deelde mij mee dat op dat moment de stekker er letterlijk uit ging. Ik aarzelde geen moment rende zo hard als ik kon naar de kamer waar deze vrouw lag. Ik eiste dat de apparatuur nog even werd aangezet om de mensen op een menswaardige wijze afscheid te kunnen

laten nemen. Ik was nog maar assistent en later werd ik op het matje geroepen ter verantwoording. Maar dat kon me niets schelen, al was ik uit de opleiding gezet... Op dat moment telden menselijke waarden voor mij. Die paar uur extra moesten we deze mensen immers gunnen. Dat stond voor mij vast. Gelukkig werd mijn verzoek ingewilligd. De dominee en de vriendinnen werden gebeld en die waren er allemaal binnen anderhalf uur. Toen werd er een soort ingetogen afscheidsceremonie gehouden. De echtgenoot vroeg mij of ik er bij aanwezig wilde blijven. Dat vond ik erg bijzonder, dat ik bij zo'n intieme gebeurtenis aanwezig mocht zijn. Heb even mijn sein afgegeven aan een collega. Het was zeer indrukwekkend en ook al is dat al bijna 30 jaar geleden, ik vergeet het nooit!

Nadat er door iedereen was gesproken, sprak de echtgenoot voor het laatst zijn vrouw toe. Ze lag er nogal verkrampd bij. Haar gezicht was heel gespannen. Hij hield haar hand vast en sprak haar toe. 'Lieve schat het is goed, je hebt je best gedaan en gestreden wat je kon. Maar het is goed zo, je mag het loslaten, je mag gaan.' Wat er toen gebeurde zie ik nog steeds voor me. Het gezicht van de vrouw ontspande volledig en haar ademhaling (toen nog ondersteund) werd ook rustiger. Het leek wel of er een glimlach op haar gezicht verscheen. De beademingsapparatuur werd stopgezet en ze overleed kort daarop heel vredig en rustig in het bijzijn van haar dierbaren. Die twee uur extra maakten dat ze op een menswaardige wijze is gestorven. Ook voor haar echtgenoot betekende dat heel veel, wat later ook bleek uit zijn bedankbrief.

Wat ik met dit verhaal wil meegeven is dat ook al liggen mensen in coma ze waarschijnlijk nog dingen meekrijgen. Wat precies weet niemand. Daarom is het ook heel goed dat bijvoorbeeld IC-verpleegkundigen, zoals Sandra tegen de mensen aan de beademing praten en vertellen wat ze doen. Hopelijk maakt dat de mensen in die tragische omstandigheden toch wat rustiger. Ook die

mevrouw van 30 jaar geleden laat zien dat het ó zo belangrijk is mensen de mogelijkheid te geven menswaardig afscheid te nemen. Ook al is dat op de normale manier tijdens de Covid-19 crisis vaak niet mogelijk, videobellen of gewoon bellen, wat nu op de IC wordt toegepast, kan van enorm belang zijn.

Dankbaarheid en hoop

Wat doen de mensen op de IC en iedereen op de achtergrond goed werk. Dat verdient extra waardering, troost op zijn tijd en vooral een volle tas met boodschappen aan het eind van de dag. Want zij moeten in staat zijn gezond te eten en het hoofd boven water te houden. Hoe de situatie ten tijde van het uitkomen van het tijdschrift is weet ik niet, maar ik hoop dat we de goede kant weer opgaan met zijn allen en dat er weer ruimte is voor de reguliere zorg. Ook zal de zorg voor Coronapatiënten na ontslag uit het ziekenhuis een enorme uitdaging zijn!

ild

interstitiële longaandoeningen zijn zeldzame postzegels

De **ild care foundation** streeft naar meer aandacht, bekendheid en begrip voor **ild** door het verzorgen van voorlichting, onderwijs en nascholing, het stimuleren van onderzoek, preventie en geneeskunde op maat. De lijnen zijn kort, het netwerk is groot!

Geef meer lucht en steun de **ild care foundation** met een gift of donatie.

De stichting heeft een ANBI status en CBF keur, en kan uw hulp goed gebruiken. Wist u dat dat op een slimme manier met belastingvoordeel kan? Hoe? Door uw schenking vast te leggen als periodieke gift. Uiteraard is elke donatie of gift meer dan welkom! **Bij voorbaat dank!**

meer informatie: www.ildcare.nl